

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ

У сучасному світі частина загальних даних стає чутливою стосовно прав та свобод людини і громадянина, суспільства та безпеки держави. Певна частина чутливих персональних даних підлягає класифікації та їхній захист здійснюється у відповідності із законодавством у сфері захисту інформації з обмеженим доступом. Захист персональних даних – найважливіша задача сучасної України на шляху становлення інформаційного суспільства. Захист таких даних потребує все більше кваліфікованих спеціалістів. Підготовка спеціалістів для захисту таких даних являє собою педагогічну проблему.

В даній статті розкрито особливості формування професійної компетентності, педагогічних умов та моделі підготовки спеціалістів для захисту персональних даних, а також формування деонтологічно орієнтованого мислення недостатньо ввести в програму підготовки спеціалістів по захисту персональних даних курсу деонтології як розділу етики. Визначено, що деонтологія для спеціалістів для захисту персональних даних повинна охоплювати всі аудиторні та позааудиторні заняття. Той, хто навчається повинен вивчати конкретний предмет, вчиняти певним чином, він повинен усвідомлювати як виконання свого професійного та громадянського обов'язку. Педагогічна модель окрім змістовної частини повинна мати діяльнісну складову, що дозволяє уявити формування компетентності як послідовність певних кроків. У відповідності із моделлю, що пропонується деонтологічні принципи охоплюють усі дисципліни. Заклад вищої освіти, де готують спеціалістів для захисту персональних даних не перериває зв'язок зі своїми випускниками, допомагаючи їм у професійній адаптації та професійному становленні у формі, наприклад, додаткового обладнання, бере участь також у періодичній сертифікації фахівців свого профілю, за результатами якого вносить зміни в контент, методи його формування та практичної реалізації.

Ключові слова: захист персональних даних, професійна компетентність, педагогічні умови, педагогічна модель, деонтологія, деонтологічні принципи.

Постановка задачі. Захист персональних даних – найважливіша задача сучасної України на шляху становлення інформаційного суспільства. Існують різні види загроз та різні способи захисту від них. Найбільш актуальна проблема – захист персональних даних від несанкціонованого доступу. В сучасному світі частина загальних даних стає чутливою стосовно прав та свобод людини і громадянина, суспільства та безпеки держави. Певна частина чутливих персональних даних підлягає класифікації та їхній захист здійснюється у відповідності із законодавством у сфері захисту інформації з обмеженим доступом, галузевими та відомчими нормами. Широка область загальної персональної інформації належить до некласифікованих, але чутливих даних. В умовах глобалізації ця предметна область даних постійно розширюється. Захист таких даних потребує все більше кваліфікованих спеціалістів. Підготовка спеціалістів для захисту таких даних являє собою педагогічну проблему.

Сутність проблеми полягає в тому, що спеціалісти для захисту таких даних, окрім глибоких технічних знань, повинні володіти високими моральними якостями. Зокрема, більшу увагу питанням соціальної відповідальності та морального обов'язку приділяється у нормативному документі Євросоюзу - General Data Protection Regulation (GDPR), прийнятому у ЄС у 2016 році [1].

Мета статті полягає в розв'язанні проблеми формування професійної компетентності фахівців, які працюють у сфері захисту персональних даних.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на значну кількість праць, присвячених проблемам формування професійної компетентності фахівців, які працюють в інформаційній сфері (Болотникова І.В. [3], Кравченко С.О. [4], Луговий В.І. [5], Завацька Н.Є., Сербін Ю.В., Бохонкова Ю.О. [6], Дубасенюк О.А. [8], Максимов Л.В.[9], Кучай О.В. [11], Болотов В.А., Сериков В.В. [12] та ін.), у вітчизняній педагогічній науці загалом все ще не вистачає досліджень, у яких було б ґрунтовно розглянуто питання формування професійної компетентності фахівців, які працюють саме у сфері захисту персональних даних.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ключовими поняттями проблеми підготовки спеціалістів у цій сфері є професійна компетентність, педагогічні умови та педагогічна модель.

Що стосується компетентності, то стосовно її сутності довгий час велася дискусія в наукових колах. Не дивлячись на те, що в Україні прийнятий закон “Про вищу освіту”, у якому чітко дано визначення компетентності [2], ця дискусія продовжується. Серед останніх публікацій слід відзначити роботи українських дослідників Болотникової І.В. [3] та Кравченко С.О. [4]. Проте й і в даних публікаціях основний наголос робиться на когнітивній складовій, а моральна складова лишається начебто у тіні.

Педагогічні умови в освітньому суспільстві в останніх наукових публікаціях сприймається або як обставини процесу навчання, або як сукупність заходів, спрямованих на підвищення ефективності педагогічної діяльності, або як відображення можливостей освітнього середовища. Слід відзначити, що цей термін знаходить застосування в основному на пострадянському освітньому просторі. Серед останніх публікацій виокремлюються роботи Лугового В.І. [5] та Завацької Н.Є. [6]. Натомість робіт, безпосередньо пов'язаних із формуванням педагогічних умов підготовки спеціалістів у сфері захисту персональних даних, у доступній літературі виявити не вдалося.

Педагогічна модель є потужним інструментом для проблемно-орієнтованого, когнітивного, ситуативного та заснованого на застосуванні комп'ютерів навчання. Педагогічна модель може сприйматися як зразок або як інструкція для навчання [7]. Питанням побудови та застосування педагогічної моделі присвячена об'ємна бібліографія [8], в якій відображена база для побудови педагогічної моделі підготовки спеціалістів для захисту даних. На жаль, більшість наведених там моделей орієнтовані на отримання знань у сфері організаційно-правового, технічного, криптографічного захисту інформації, втім неформуванням морального обличчя спеціаліста.

В результаті слід відзначити, що не дивлячись на наявність достатньо глибоких досліджень у частині професійної компетентності, педагогічних умов та педагогічних моделей, безпосередньо для вирішення актуальної останнім часом проблеми формування професійної компетентності спеціалістів у сфері захисту персональних даних достатніх науково-теоретичних підстав та практичних рекомендацій все ще недостатньо.

У відповідності із Законом України “Про вищу освіту” (Ст.1 п.13) компетентність являє собою динамічну комбінацію компонент: знань, вмінь і практичних навичок, а також способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей [2]. В результаті проведених досліджень було виявлено, що стосовно системи підготовки спеціалістів у сфері захисту персональних даних другу компоненту компетентності – світоглядну – слід доповнити і, окрім того, необхідно для сфери захисту персональних даних ввести третю компоненту – особистісну.

Специфіка захисту персональних даних потребує від осіб, які працюють у цій сфері, сприйняття ними своїх професійних обов'язків як виконання високого морального обов'язку. Лишаючись наодинці зі своїми обов'язками, ризиками та загрозами, і, не маючи за плечима жорсткого контролера, такі особи повинні керуватися виключно вимогами професійного та громадянського обов'язку. Теоретичною основою формування такого ставлення до професії є деонтологія – вчення щодо проблем моральності. На практиці деонтології зазвичай

протиставляють утилітаризм [9]. Утилітаризм підказує, що можна в тих або інших умовах вчинити, а деонтологія – що не можна робити за жодних умов. Слід відзначити, що деонтологія вже проникла в сферу захисту персональних даних. Про це свідчить прийняття деонтологічної хартії провідної французької компанії, яка працює у сфері захисту персональних даних AFCDP [10]. Згідно правилам компанії кожен співробітник зобов'язаний пройти сертифікацію та підписати деонтологічну хартію.

Що стосується останньої – особистісної – складової компетентності, то вона, як стає очевидним із результатів проведених досліджень, повинна передбачати наявність гнучкості, креативності і, в той же час, стійкості, витримки, дисципліни від спеціаліста, якій працює у сфері захисту персональних даних.

Педагогічні умови, на нашу думку, являють собою умови, які, з одного боку, забезпечують формування компетентності, а з іншого – досягаються педагогічними засобами. Педагогічні умови неможна замінити педагогічними цілями, як це часто зустрічається у педагогічних наукових публікаціях [11]. В нашому розумінні, важливою педагогічною умовою формування професійної компетентності спеціалістів, які працюють у сфері захисту персональних даних, є створення спеціальної атмосфери; назвемо її деонтологічною правосвідомістю, заснованою на деонтологічно-орієнтованому мисленні, за яким здійснюється усвідомлення професіоналом свого обов'язку, коли відбувається відображення об'єктивних обов'язків у ідеях, почуттях, переконаннях, у внутрішніх мотивах, що забезпечує стійку професійну поведінку.

На нашу думку, для формування деонтологічно-орієнтованого мислення недостатньо ввести у програму підготовки спеціалістів по захисту даних курсу деонтології як розділу етики. В нашому розумінні деонтологія для цієї категорії спеціалістів повинна пронизувати по можливості всі аудиторні та позааудиторні заняття. Той, хто навчається повинен розуміти, що вивчення та опанування конкретного предмету, він повинен усвідомлювати як виконання свого професійного та громадянського обов'язку.

Третє ключове поняття – педагогічна модель. Більшість відомих педагогічних моделей мають змістовний характер, являють собою певний взірець, який слугує для сприйняття ідей її розробника. В більшості такі ідеї характеризуються статичною природою, навіть, якщо в них показані етапи розвитку педагогічної моделі. Метою таких моделей є відобразити контекст та методи його побудови [12]. В нашому розумінні педагогічна модель формування професійної компетентності персоналу, який працює у сфері захисту персональних даних, окрім змістовної частини повинна мати діяльнісну складову, що дозволяє показати формування компетентності як послідовність певних кроків.

Модель, що пропонується на першому етапі, передбачає формування деонтологічно-орієнтованого мислення та деонтологічного середовища в освітньому просторі та професійного середовища. Цей етап передбачає проведення семінарів та тренінгів із керівним персоналом та науково-педагогічним складом. Наступний етап – конструювання освітнього контенту в навчальному середовищі. Модель передбачає формування освітнього контенту на підставі ціннісних, в тому числі, деонтологічних, принципів, а також із урахуванням бази технологічних та наукових знань. На підставі сформованого контенту створюються навчальні плани та програми. Далі – реалізація контенту у формі аудиторних та позааудиторних занять. Вони впроваджуються в життя на основі принципів інтеграції процесів навчання та виховання. Формування деонтологічної складової компетентності не зводиться до викладання окремого курсу.

Згідно моделі, що пропонується, деонтологічні принципи пронизують всі дисципліни. Заклад вищої освіти не перериває зв'язки зі своїми випускниками, допомагаючи їм у професійній адаптації та професійному становленні у формі, наприклад, дистанційного навчання. Заклад вищої освіти також бере участь у періодичній сертифікації спеціалістів свого профілю, за результатами якого вносить зміни в контент, методи його формування та практичної реалізації. При цьому перевага надається активним та інтерактивним методам.

Висновки. Захист даних є актуальним завданням сучасності, що потребує постійного вдосконалення професійної компетентності персоналу, який працює у сфері захисту персональних даних. У зв'язку із цим проблема формування професійної компетентності спеціалістів для визначення її педагогічних умов та моделі підготовки виходять на перший план. Сучасна специфіка захисту персональних даних потребує сприйняття такими фахівцями своїх професійних обов'язків як виконання високого морального обов'язку. І тому модель, яка нами пропонується, передбачає формування деонтологічно-спрямованого мислення та деонтологічного середовища в освітньому просторі та професійному середовищі.

Результати дослідження дають підстави запропонувати такі подальші напрями:

– організаційно-методичний: рекомендувати закладам вищої освіти, які здійснюють підготовку фахівців у сфері захисту даних, провести якісний аналіз змісту освітнього процесу щодо застосування в ньому запропонованих науково-теоретичних засад та організаційно-методичної системи у формуванні деонтологічної компетентності фахівців, які у сфері захисту персональних даних;

– організаційно-адміністративний: розробити разом з відповідними державними установами програму підготовки та перепідготовки фахівців у сфері захисту персональних даних і порядок отримання сертифікату, який надає право фахівцеві на подальшу професійну діяльність, як це здійснюється в світовій практиці відповідно до міжнародних стандартів;

– практичний: рекомендувати закладам вищої освіти, які готують фахівця, який працює у сфері захисту персональних даних, особливу увагу приділяти сприйняттю їхніми випускниками своїх професійних обов'язків як виконання високого морального обов'язку, формуванню деонтологічного середовища в освітньому просторі та професійного середовища, а також моделі деонтологічно-орієнтованого мислення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. General Data Protection Regulation [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://gdpr-info.eu>.
2. Про вищу освіту: Закон України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
3. Болотнікова, І.В. Професіоналізм та професійна компетентність як складові психічної зрілості особистості / Актуальні проблеми психології. 2008. – Т. 5. – Вип. 8. – С. 3–7.
4. Кравченко, С.О. Узагальнення сутності дефініції ”дослідницька компетентність” / Молодий вчений. 2018. – № 2 (54). – С. 265-269.
5. Луговий, В.І. Європейська концепція компетентнісного підходу у вищій школі та проблеми її реалізації в Україні / Педагогіка і психологія, 2009. – № 2 (63). – С. 13–25.
6. Психологічні умови формування адаптивних можливостей студентів вищих навчальних закладів гуманітарного профілю: монографія / Н.С. Завацька, Ю.В. Сербін, Ю.О. Бохонкова. Сєвєродонецьк: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2017. – 176 с.
7. Gumbo, M.T. and Williams J.P. Technology Teachers' Pedagogical Content Knowledge: monograph [Електронний ресурс], 2013, 112 p. Режим доступу: <https://www.abebooks.com/9783659225314/Technology-teachers-pedagogical-content-knowledge-3659225312/plp>.
8. Концептуальні моделі педагогічної освіти: наукові пошуки та здобутки / Дубасенюк, О.А. Професійно-педагогічна освіта: сучасні концептуальні моделі та тенденції розвитку: монографія. Житомир: Вид. ЖДУ ім. І. Франка, 2008. С. 8–29.
9. Степин, В.С., Гусейнов, А.А., Семигин, Г.Ю., Огурцов, А.П. Новая философская энциклопедия. 2-е изд., испр. и допол. – М.: Мысль, 2010. – Т. 1. – С. 124.
10. AFCDP's Charter of Deontology for Data Protection Officers [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.afcdp.net/IMG/pdf/afcdp_-_dpos_charter_of_deontology.pdf.
11. Кучай, О.В. Формування професійної компетенції вчителів інформатики у вищих навчальних закладах Польщі: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Кучай Олександр Володимирович. Черкаси, 2011. 20 с.
12. Болотов, В.А., Сериков, В.В. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе / Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 8–14.

REFERENCES:

1. General Data Protection Regulation, <https://gdpr-info.eu>.
2. Zakon Ukrainy "Pro vyshhu osvitu" [Law of Ukraine "On Higher Education"], www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18.
3. Bolotnikova, I.V. (2008), "Profesionalizm ta profesijna kompetentnistj jak skladovi psykhičnoji zrilosti osobystosti" [The Professionalism and the professional competence as components of mental maturity of an individual], Actual Problems of Psychology, Vol. 5, No. 8, pp. 3–7.
4. Kravchenko, S.O. (2018), "Uzagaljnennja sutnosti definiciji "doslidnycja kompetentnistj" [Generalization of the essence of the definition "research competence"], Young Scientist, No. 2(54), pp. 265-269.
5. Lughovij, V.I. (2009), "Jevropejsjka koncepcija kompetentnisnogo pidkходу u vyshhij shkoli ta problemy jiji realizaciji v Ukraini" [The European Concept of Competency Approach in Higher School and the Problems of its Implementation in Ukraine], Pedagoghika i Psykholohija., No. 2(63), pp. 13–25.
6. Zvacjka, N.E., Serbin, Ju.V. and Bokhonkova, Ju.O. (2017), "Psykhologhichni umovy formuvannja adaptyvnykh mozhlyvostej studentiv vyshhykh navalnykh zakladiv ghumanitarnogo profilju: monohrafija" [The psychological conditions of formation of adaptive possibilities of students of higher bulk establishments of the humanitarian profile], SNU im. V. Dalja, Severodonets'k, 176 p.
7. Gumbo, M.T. and Williams, J.P. (2013), "Technology Teachers' Pedagogical Content Knowledge: monograph", 112 p., <https://www.abebooks.com/9783659225314/Technology-teachers-pedagogical-content-knowledge-3659225312/plp>.
8. Dubasenjuk, O.A. (2008), "Konceptualjni modeli pedagoghichnoji osvity: naukovy poshuky ta zdobutky" / "Profesijno-pedagoghichna osvita: suchasni konceptualjni modeli ta tendenciji rozvytku: monohrafija" [The conceptual models of pedagogical education: scientific research and achievements / The professional and pedagogical education: modern conceptual models and development trends: monograph], ZhDU im. I. Franka, Zhytomyr, pp. 8–29.
9. Stepin, V.S., Ghusejnov, A.A., Semyghyn, Gh.Ju. and Oghurcov, A.P. (2010), "Novaja fylosofskaja encyklopedyja" [New Philosophical Encyclopedia], Mysli, Moscow, Vol. 1, 124 p.
10. "AFCDP's Charter of Deontology for Data Protection Officers", www.afcdp.net/IMG/pdf/afcdp_-_dpos_charter_of_deontology.pdf.
11. Kuchaj, O.V. (2011), "Formuvannja profesijnoji kompetenciji vchyteliv informatyky u vyshhykh navchalnykh zakladakh Poljskhi: abstract of dissertation" [The formation of the professional competence of the computer science teachers in higher educational establishments of Poland], Cherkasy, 20 p.
12. Bolotov, V.A. and Serykov, V.V. (2003), "Kompetentnostnaja modelj: ot udey k obrazovatelnoj programme" [The competent model: from the idea to the educational program] / Pedagogy, No 10. pp. 8–14.

д.пед.н., доц. Артемов В.Ю., к.т.н., с.н.с. Литвиненко Н.И.

ПРОБЛЕМЫ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СПЕЦИАЛИСТОВ, РАБОТАЮЩИХ В СФЕРЕ ЗАЩИТЫ ПЕРСОНАЛЬНЫХ ДАННЫХ

В современном мире часть общих данных становится чувствительной по правам и свободам человека и гражданина, общества и безопасности государства. Определенная часть чувствительных персональных данных подлежит классификации, и их защита осуществляется в соответствии с законодательством в сфере защиты информации с ограниченным доступом. Защита персональных данных - важнейшая задача современной Украины на пути становления информационного общества. Защита таких данных требует все больше квалифицированных специалистов. Подготовка специалистов для защиты таких данных представляет собой педагогическую проблему. В данной статье раскрыты особенности формирования профессиональной компетентности, педагогических условий и модели подготовки специалистов для защиты персональных данных, а также формирования деонтологических ориентированного мышления недостаточно ввести в программу подготовки специалистов по защите персональных данных курса деонтологии как раздела этики. Определено, что деонтология для специалистов для защиты персональных данных должна охватывать все аудиторные и внеаудиторные занятия. Тот, кто учится должен изучать конкретный предмет, совершать определенным образом, он должен осознавать, как выполнение своего профессионального и гражданского долга. Педагогическая модель кроме содержательной части должна иметь деятельностьную составляющую, что позволяет представить формирование компетентности как

последовательность определенных шагов. В соответствии с моделью, предлагается деонтологические принципы охватывают все дисциплины. Учреждение высшего образования, где готовят специалистов для защиты персональных данных не прерывает связь со своими выпускниками, помогая им в профессиональной адаптации и профессиональном становлении в форме, например, дополнительного оборудования, принимает участие также в периодической сертификации специалистов своего профиля, по результатам которого вносит изменения в контент, методы его формирования и практической реализации.

Ключевые слова: защита персональных данных, профессиональная компетентность, педагогические условия, педагогическая модель, деонтология, деонтологические принципы.

Ph.D. Artemov V.U., Ph.D. Lytvynenko N.I.

THE TOPICAL PROBLEMS OF THE PROFESSIONAL COMPETENCY FORMATION OF THE FACTORS WHO WORK IN THE PERSONAL DATA PROTECTION

In the modern world, the part of the general data becomes sensitive in relation to the people's and citizen's, society rights and freedoms, the security of the state. A part of the sensitive personal data is subject to classification and their protection is carried out in according to the legislation on the protection of restricted access information. The protection of the personal data - the most important task of modern Ukraine on the way of the information society formation. The protection of such data requires more and more skilled professionals. The training specialists to protect such data is a pedagogical problem. In the article the features of the professional competence formation, the pedagogical conditions and the model of the training specialists for the personal data protection, as well as the formation of deontologically oriented thinking are not sufficiently introduced into the training program for specialists in the personal data protection of the deontology course as a section of ethics. It has been determined that deontology for the specialists to protect personal data should cover all classroom and non-teaching sessions. Anyone who learns to study a particular subject, to do it in a certain way, he must be aware of the fulfillment of his professional and civic duty. The pedagogical model, besides the content part, should have an active component, which allows to imagine the formation of competence as a sequence of certain steps. In accordance with the model, the proposed deontological principles cover all disciplines. The institution of the higher education, which prepares specialists for the protection of the personal data, does not interrupt communication with its graduates, helping them in professional adaptation and professional development in the form of, for example, additional equipment, also attends periodic certification of the specialists of their profile, which results in making changes in the content, methods of its formation and practical implementation.

Keywords: the protection of personal data, the professional competence, the pedagogical conditions, the pedagogical model, the deontology, the deontological principles.